

Інформаційна віктимізація населення України в умовах пропаганди агресії

Понад увесь спектр інформаційних впливів (включаючи зовнішню деструктивну пропаганду), що здійснюються ззовні на населення України, внутрішні інформаційні негативні впливи вітчизняних ЗМІ сьогодні представляють чи не найвищу загрозу для віктимізації населення держави — пропаганда агресії в країні сьогодні сприяє перетворенню українців на жертву соціальної катастрофи.

Наталія САВІНОВА,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач наукового відділу правових проблем інформаційної безпеки НДІ ІП НАПрН України

Загальні тези про свідомість і психічні реакції людини на зовнішні подразники

Свідомість і психічні реакції людини залежать від подразників, одним із яких є інформація вербальної комунікації. Вона отримується та сприймається людиною, при тому під час отримання не сприймається мозком як механічний (болісний, неприємний, приємний тощо) подразник, виступає, нібито первинно прихованою, але в процесі перцепції (в разі усвідомлення її), проявляє свої якості для людини — негативні або позитивні. Та в будь-якому випадку вона лишається в свідомості (в свідомому або несвідомому), і та її частина, що усвідомлюється людиною, формує інтеракцію — взаємодію отримувача інформації (реципієнта) з передавачем інформації (комунікатором), яка також може бути як позитивною, так і негативною. Прояв такої інтеракції відбувається насамперед на рівні формування відповідних емоцій, які сприяють подальшій взаємодії або відхиляють її шляхом прояву певних психічних реакцій і поведінки (від схвалення до протесту та агресії).

Впливи на психіку людини починаються від елементарних виховних процесів і тривають все її життя. Утім такі інформаційні впливи носять переважно об'єктивний характер — вони інформують людину з різних джерел про те, що є цінним і необхідним, шкідливим та небезпечним, утворюючи досвід, на підставі якого людина вже сама формує картину світу, в якій існує й функціонує. У разі виникнення певних проблем у своїй картині світу вольова особа починає шукати шляхи їх вирішення. Так, поламав її намагається полагодити, недосконале удосконалити, помилкове виправити.

Утім об'єктивні обставини в світі не завжди можуть надаватися контролю людини. Самі ж вони, впливаючи на якість життя особи в суспільстві, також викликають емоції і поведінкові реакції. Натомість реальність навколо людини в умовах розвитку комунікативних та маніпулятивних можливостей інформаційного суспільства та звичної довіри

до повідомлень телебачення як «четвертої гілки влади» сьогодні в нашій країні стали причиною того, що населення послідовно перетворюється на жертву негараздів зовнішнього походження. Під впливом негативних інформаційних повідомлень українці штучно занурюються в ніби-то замкнуте коло суцільних негараздів, вирішення яких бажає кращого.

Розуміючи це, продемонструємо лише невелику низку позицій щодо вітчизняних віктимізувачів через ЗМІ, зокрема телебачення, населення проблем, розуміння яких сьогодні в Україні є вкрай необхідним для подальшого зниження емоційної напруги та формування осередкових поведінкових конфліктів у державі.

Формування в аудиторії синдрому «невирішуваних проблем» більшість вітчизняних новин різних каналів мовлення, переважно загальнодержавного покриття, представляють собою набір повідомлень, здебільшого негативного змісту, про непопулярні політичні рішення, переслідування, корупцію, загибель та поранення громадян України в зоні АТО, страждань полонених у Донбасі та жителів окупованих територій тощо.

Така правда безумовно необхідна людям, адже ця інформація важлива для кожного громадянина. Натомість вітчизняними телевізійними каналами вона подається лише як постановка проблеми: без аналізу, як фактаж. Це повною мірою зрозуміло з урахуванням того, що фінансування новинних програм достатньо обмежене. Утім професійне подання цієї інформації має певні критерії — вона має аналізуватися та доповідатися обізнаними журналістами так, щоб в аудиторії не виникло уявлення, що дана проблема не може бути вирішена або не вирішується.

Так, будь-яка новина негативного для аудиторії змісту має коментуватися експертами у відповідній сфері, внаслідок чого аудиторія розумітиме, що проблема вирішується компетентними особами або органами, чи підлягає вирішенню за умови певних дій з боку населення чи окремої його групи.

Наприклад, інформація у ЗМІ про побори в школах має бути прокоментована фахівцями в сфері освіти та правоохоронних органів, а населення повідомлене про те, що збирання грошей в освітніх закладах державної та комунальної форми власності є злочинним і тягне за собою кримінальне переслідування відповідно до статті 183 КК України. Така інформація ЗМІ не викликати в людей уявлення, що «з системою не можна боротися», а навпаки, девіктимізуватиме батьків, спрямовуючи їх на боротьбу із системним порушенням гарантованого в державі права на безоплатну освіту.

Цей же приклад повною мірою може бути застосований і щодо інформації про військові операції, прийняття рішень влади, що впливають на якість життя громадян, поводження з полоненими та жертвами окупації. Всі питання вирішуються, але на них потрібен час, і громадяни повинні це розуміти від ЗМІ, які поширюють інформацію про певну проблему.

Штучне поглиблення медіазалежностей аудиторії в погоні за рейтинговістю

Повідомлення, пов'язані з кров'ю, смертю, у вітчизняних ЗМІ переважно не відрізняються від формату інших новин. Утім новинні матеріали агресивного, некрофілістичного змісту, а також повідомлення з будь-яким сексуальним підтекстом належать до категорії найбільш ефективних медіавпливів, про що добре відомо досвідченим журналістам. Аудиторія підсвідомо завжди жадатиме «крові» і «сексу» й переглядатиме ті канали, які задовольняють ці залежності. На цьому також побудована значна кількість новинних повідомлень. Демонстрація, говорячи журналістською мовою, «смаженого» притягує аудиторію, і вірогідність того, що глядач, який отримав задоволення від агресії новин певного каналу, лишиться його прихильником — стовідсоткова.

Класичним прикладом такої залежності аудиторії є загальноновинні події справи Оксани Макар: все населення країни знало не лише фабуну подій, а й біографію та характер тілесних ушкоджень, яких зазнала потерпіла, і смакувало подробиці, які пооденно були заголовними як на телебаченні, так і в друкованих ЗМІ. Чому? Бо населення демонструвало підвищений інтерес саме до цієї новини, і рейтинговість телеканалу залежала від характеру повідомлення про подробиці злочину, які цікавили аудиторію більш ніж сама подія. Остання ж, відверто кажучи, жодним чином не відрізнялася від будь-якого іншого вбивства з помилкою в об'єкті.

Аналогічним прикладом сьогоденних новин є постій-

ні повідомлення про жертви АТО, зокрема, щодо поранень та вбивств.

Інформація про загиблих і зниклих має подаватися в ЗМІ у форматі, який мотивує патріотичні настрої як бійців, так і населення країни, сприяти мобілізації, а не діяти на шкоду інтересам України, деморалізуючи людей і перетворюючи бійців у свідомості аудиторії на жертви свавілля або непрофесіоналізму. Висвітлення військових операцій повинно мати уставлений у військовій журналістиці формат: повідомлення про події, ефективність та результат операції, досягнення та втрати з обох (!) боків, перспективи розвитку подій. Аналогічно, в разі невдалої операції, подібна новина має оцінюватися як негативна, і в цьому випадку вона також потребує коментарів експертів із формулюванням перспектив вирішення проблеми, якнайменше на певному етапі.

Деморалізація аудиторії через ланцюги негативних новин

Повідомлення в новинах переважної більшості національних телеканалів несуть негативну інформацію, яка пригнічує аудиторію. Позитивна інформація, відповідно до наших спостережень протягом другого кварталу 2014 — першого кварталу 2015 років, складає в середньому менш ніж 20% від загальної інформації новин (!).

Утім, також відповідно до загальноновинного формату, негативні новинні повідомлення мають чергуватися з позитивними, аби знімати емоційну напругу аудиторії, «переключаючи» увагу з негативу на позитив. На жаль, вітчизняні ЗМІ, зокрема, зорієнтовані на політично активну частину аудиторії, не виконують це неписане правило. Внаслідок цього в аудиторії таких каналів утворюється уявлення про відсутність позитивних подій, натомість формується переконання про суцільний негатив на всіх рівнях у державі, яких стосувалися новини.

Кількість позитивних повідомлень у новинах має бути відповідною або більшою за кількість негативних новин, і вони мають бути однопорядковими з негативними повідомленнями.

Так, наприклад, повідомлення про невдалу військову операцію має «перекриватися» позитивною або цікавою інформацією про вдалу військову операцію, навіть у ретроспективі — з історичного або зарубіжного досвіду. Наступним за повідомлення про новий непопулярний закон, що впливає на якість життя, має бути повідомлення про державні програми з підтримки певних категорій громадян, стимулювання тих чи інших галузей економіки тощо.

Штучний поділ населення країни на «своїх» і «чужих»

Хоча сьогодні Україна перебуває в стані штучного «перманентного сепаратизму», спровокованого деструктивною пропагандою сусідньої держави, вітчизняні ЗМІ не вживають належних заходів для ідеологічного єднання країни. Поділ на «Центр», «Схід» і «Захід» перетворилися на сталу термінологію ЗМІ, очевидно, нав'язану промовами окремих політиків. Але зневажливе ставлення до населення територій регіонів власної країни, навіть, і окупованих, веде до посилення регіонального розколу.

Не всі східні території окуповані й не все населення цих територій/ територій АТО підтримує режим окупантів/ сепаратистів. Натомість, за нашими спостереженнями, переважна більшість телеканалів демонструють одноставність у такому поділі та ігнорують необхідність демонстрації поваги до своїх громадян на території ворога та намагання забезпечити їх порушені права.

Зневажливі назви, що періодично застосовують до Донбаського регіону в ЗМІ, взагалі не витримують критики: в цивілізованому суспільстві не цензура, а редакція мають забезпечувати уникнення в повідомленнях будь-яких принизливих назв по відношенню до власного населення або ареалу його помешкання.

Мінімізація значення перебігу подій у регіонах

У той час, як у країні жорстко відчувається неоднорідність населення регіонів, на рівні ЗМІ не помітно якихось спроб підвищення поваги до регіональних громад. Зокрема, за часів незалежності України жодним телевізійним каналом не були вжиті спроби оформлення новинних програм у форматі «Центр — регіони». Регіональні новини привертають увагу центральних телевізійних каналів лише у випадку візитів до них перших осіб держави, або виникнення в певних регіонах катаклізмів. Фактично, регіональні новини транслюються лише місцевими каналами мовлення для своєї аудиторії.

Як наслідок, у Львові не знають, чим живе Одеса, а жителі Миколаєва не обізнані в тому, що відбувається в Харкові. Очевидно, як доводить досвід проведення телемарафонів з приводу окремих івентів, такі програми вимагають значного фінансування. Але ж сучасні технічні можливості й отримання повідомлень, навіть у режимі телекомунікації, допускають вільне спілкування в ефірі новин з кореспондентами, експертами або представниками громадськості будь-якого регіону.

Безумовно, що в разі запровадження такого формату

жодний із регіонів не може зазнавати дискримінації в участі в новинах протягом, наприклад, робочого тижня (оскільки ефірний час новин обмежений), адже це негативно сприйматиметься населенням такого регіону, а з іншого боку викликати ставлення решти населення країни до такого регіону як «незначного».

Інформація, зокрема, стосовно вирішення на місцевому рівні спільних проблем, очевидно, була б не лише корисною з точки зору використання стратегій, а й сприяла б об'єднанню населення країни навколо важливих подій регіонів, забезпечувало б сприйняття кожним «нашого Львова», «нашої Одеси», «нашого Харкова».

Сучасна вітчизняна інформаційна політика лише підходить до питання формування політики ефірів мовлення. На концептуальному рівні відсутні будь-які рекомендаційні або імперативні вказівки щодо формату новин, тож це питання лишається прерогативою телеканалів, які в переважній більшості досі лишаються монополізованими.

Утім низка рекомендацій* стосовно включення їх у стратегію інформаційної політики держави можуть мати достатньо ефективний результат у разі вжиття низки заходів, спрямованих на зниження рівня віктимізації населення України та окремих її регіонів.

Говорячи про шляхи легітимного вирішення питань гуманізації новинного мовлення, слід насамперед звернути увагу на необхідність розробки загальних рекомендацій щодо формату новин для, зокрема, телевізійних каналів загальнонаціонального мовлення, а виконання таких рекомендацій має відображатися на ліцензуванні телевізійних каналів.

Такі рекомендації мають включати вимоги:

1) формату подавання новин негативного змісту з урахуванням необхідності їх експертних коментарів, які включають шляхи або пропозиції виходу з відповідної проблеми;

2) демонстрації наслідків агресії будь-якого виду лише в разі необхідності підтвердження відеорядом новинного повідомлення, за умови, що така демонстрація є невід'ємною складовою репортажу й виготовлена співробітником відповідного каналу мовлення;

3) побудови новинного ефіру з урахуванням наявності в кожному блоці новин позитивних повідомлень не менше ніж негативних, їх однопорядковій відповідності та чередуванню;

4) недопустимості демонстрації принизливого ставлення до населення різних регіонів України, включаючи окуповані території та зону АТО;

5) забезпечення обов'язкового пропорційного мовлення регіональних новин у загальнонаціональному новинному ефірі.

*Указані рекомендації можуть бути використані при формуванні проекту Концепції інформаційно-правової політики України та Концепції національного мовлення України.

Як правильно передати землю в оренду?

Якщо у вас є земельна ділянка чи пай або ви її нещодавно успадкували, і ви не здійснюєте на ній самостійно діяльність (не є одноосібником), варто здати її в оренду. Якщо вашу ділянку вже орендує фермерське господарство на підставі договору оренди й строк дії вашого договору скоро спливає, вам варто прочитати пораду фахівця, щоб не потрапити в халепу або оренду «кабалу» перед орендарем. Отже, розглянемо декілька можливих ситуацій.

Роман ПОПОВ,
керуючий партнер ТОВ «ЮК «Альфа Лекс Консалтинг»

1. Ваша земельна ділянка не перебуває ні в кого в оренді, ви її не обробляєте самостійно й маєте намір передати її в оренду з метою отримання прибутку.

Знайшовши фермера і сповістивши його про намір передати вашу земельну ділянку йому в оренду, він, швидше за все, надасть вам проект договору, який ви маєте з ним укласти (договір стає договором з моменту його підписання сторонами та, в нашому випадку, здійснення державної реєстрації права оренди в реєстраційній службі, до цього моменту він є лише проектом). Цей договір вам варто детально вивчити, і не зайве буде проконсультуватись із кваліфікованим юристом у галузі земельного права або хоча б скористатися нашими порадами.

Якщо до останніх змін Закон України «Про оренду землі» імперативно передбачав усі істотні умови, які мають бути в договорі оренди, то тепер ці норми спростилися й це дає додатковий простір для маніпуляцій орендареві. Так, сьогодні згідно ст. 15 Закону, умовами договору є:

— об'єкт оренди (тобто описання в договорі земельної ділянки із зазначенням місця її розташування та кадастрового номера). Однак ми радимо вам вимагати, щоб у договорі був також зазначений номер земельної ділянки згідно схеми розпаювання земель сільської ради та площа вашої земельної ділянки;

— строк дії договору оренди (тобто час, протягом якого фермер оброблятиме вашу земельну ділянку, і коли він сумлінно виконуватиме свої обов'язки згідно договору оренди й законодавства, то для того, аби розірвати договір оренди не достатньо буде вашого бажання, навіть у судовому порядку це зробити дуже складно). Але майте на увазі, що мінімальний строк оренди землі сільськогосподарського призначення — 7 років (така цифра вирахована як строк однієї повної сівозміни), а отже, частіше всього договори оренди укладаються на 7 або 14 років.

— орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату — цей пункт дуже важливий і інколи складний для розуміння, спробуйте розібратись послідовно разом. І так, розмір орендної плати — це не стала сума, як іноді прописується в договорах оренди. Це відсоткова ставка від розміру нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Як свідчить практика нормативну грошову оцінку замовляє й оплачує орендар, а він може й вас зобов'язати її замо-

вити й оплатити. Тому про це варто зазначити в договорі оренди. Розмір орендної плати, згідно норм Податкового кодексу України, має становити не менше 3% на рік від нормативної грошової оцінки. Якщо брати, скажімо, кіровоградський регіон, то частіше ми зустрічали ставку 4%. Але ви можете вимагати і 5, і 6%. Чому б вам не поторгуватися з фермером, якщо один відсоток це приблизно півтори тисячі, гривень, які вам точно не будуть зайвими? Але ми не радимо дуже перегинати палицю в цьому питанні, адже оренда за високою ціною може бути для фермера нерентабельною.

Щодо способу та умов розрахунків — ви для себе самі маєте визначитись в якій формі будуть вони здійснюватись. Дехто із власників земельних ділянок вважає за доцільне отримувати орендну плату в грошовому еквіваленті, дехто в натуральній формі (зерном, борошном, цукром, соломомою), дехто у відробітковій (виконання орендарем певних робіт), але найбільш поширена практика для жителів села — це розумне поєднання двох-трьох форм. Будьте уваж-

ні з натуральною формою орендної плати! Якщо ви отримуєте орендну плату зерном, то якість цього зерна ви навряд чи будете перевіряти, вагу перевірити зможете, а от з його вартістю можуть бути складнощі. Тому вартість оплати в натуральній формі правильно було б «прив'язати» до якоїсь ціни на момент виплати орендної плати. Це може бути ціна, яку підраховують в органах статистики або за яку скуповують зернові у фермерських господарств крупні агропромислові чи заготівельні компанії. Цю умову ми радимо теж зазначити у вашому договорі оренди.

Строки сплати орендної плати ви погоджуєте з орендарем за особистою домовленістю, але, що робити вам, коли строки внесення орендної плати вже пройшли, а грошей ви так і не отримали? Тому доцільно було б у договорі оренди передбачити штрафні санкції, які понесе орендар на вашу користь у разі порушення строків внесення орендної плати. Як свідчить досвід, такі штрафні санкції зустрічаються дуже рідко, але ви маєте право на те, щоб вони були зазначені в договорі оренди землі.

Існує дуже багато інших умов у договорі оренди землі, котрі не передбачені Законом України «Про оренду землі», але на які ми б радили звернути увагу. Це й збереження родючості землі та порядок відшкодування її пошкодження, і право орендаря на передачу в заставу права оренди земельної ділянки, і страхування земельної ділянки, суборенди тощо. Тут ми наголосили на основному! Тому будьте пильними і слідкуйте за тим, щоб ваші права не були порушені. Укладайте договір оренди так, аби вам опісля не довелося шкодувати за ваше рішення!

2. Ви нещодавно успадкували земельну ділянку, яка орендується фермером, і ви не знаєте, що робити далі.

Згідно норм земельного права в разі зміни власника земельної ділянки право оренди землі сили не втрачає. Тому переукладати договір оренди не обов'язково. Але повідомити орендаря про те, що в земельній ділянці тепер новий власник треба. Інакше як він знатиме, кому нараховувати орендну плату, кому її сплачувати та за кого сплачувати податок як земельний, так і податок з доходів? Тому зробіть це в найкоротші строки після того, як ви вийдете від нотаріуса, завершивши процедуру спадкування. Як засвідчує практика, щоб уникнути неузгодженостей, орендар сам ініціює укладення з вами додаткової угоди до

договору оренди землі, в якому змінить вашого спадкодавця на вас як на нового власника, а також уточнить ваші реквізити. На цю процедуру варто погодитися, адже так у вас буде більше гарантій того, що ви отримуєте орендну плату вчасно, вас належним чином повідомлять про намір продовжити з вами договір успадкованої земельної ділянки тощо. Але, будьте уважними й подивіться, чи не змінюються цією додатковою угодою й інші норми договору оренди, які б могли погіршити ваше становище як орендодавця або звзити коло ваших прав.

Порошенко спростив доступ до земельних реєстрів

Президент підписав Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення прозорості в сфері відносин власності з метою запобігання корупції».

Як повідомляє прес-служба глави держави, документом спрощується процедура доступу до відомостей, що містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, надається вільний доступ до Державного земельного кадастру та Єдиного державного реєстру, держателем якого є Державоінспекція МВС.

Крім того, документом Закон «Про дорожній рух» доповнюється статтею 34-1, яка врегульовує питання надання інформації про зареєстровані транспортні засоби з Єдиного державного реєстру.

А до Закону «Про запобігання корупції» вносяться зміни щодо місцезнаходження об'єктів, які наводяться в декларації, а саме: назви області, району, населеного пункту, в яких розташовано об'єкт.

Як передбачається, новий закон сприятиме посиленню громадського контролю за владою, зниженню рівня корупції та посиленню захисту права власності; запровадить додаткові заходи контролю над чиновниками; сприятиме відновлення довіри громадян до системи влади в Україні та створить умови для забезпечення відкритості, прозорості і публічності влади усіх рівнів.